

УДК 069.5:2

Категорія «музеальності» в сучасному музеологічному дискурсі

В.М. БАНАХ

Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна

Авторське резюме

Дана стаття присвячена аналізу ідейних конструкцій так званого «предметного» підходу в сучасній музеологічній науці. Розкрито методологічні аспекти міждисциплінарного підходу в музеології, який ґрунтується на використанні музейною наукою методології профільних дисциплін. Особливу увагу в статті зосереджено на спробах головних теоретиків «предметного» напрямку розробити специфічні теоретико-синтетичні засади музеологічного дослідження, пов'язані із визнанням цінності предмета/колекції, як носія культурної документації, особливого культурного феномена. Проаналізовано поняття «музеальності», як одне із ключових у сучасній музеологічній думці. Вагомий внесок в осмислення та концептуальне наповнення поняття «музеальності» здійснили такі відомі теоретики музейної справи, як З. Странський, І. Мароєвич, Ф. Вайдахер, Т. Шола, Пітер ван Менш. Відтак у дослідженні розставлено акценти на науковому доробку зазначених науковців у справі становлення теоретичних основ сучасної музеологічної думки та перетворення її на самостійну академічну дисципліну.

Ключові слова: музеологія; музей; музеальність; музейний предмет; культура; спадщина

The category of «museality» in the contemporary museology discourse

V.M. BANAH

Lviv polytechnic national university, Lviv, Ukraine

Abstract

This article is devoted to analysis of ideological structures of so-called «objective» approach in modern museological science. Methodological aspects of interdisciplinary approach in museology that is based on the usage of methodology of major subjects by museum science are disclosed. In this approach, the total museology included theoretical aspects of museum work and was a kind of synthesis of special museologies, their point was to adjust to the museum of major disciplines (museology historical, natural and scientific museology, etc.). Methods of major subjects became methods of special museologies. In return theoretical understanding and ideological design of «museal» category among museologists of so-called «objective» approach contributed to the further transition of museology from empirical and descriptive stage (within the methodology of specialized disciplines) to the stage of theoretical and synthetic associated with the recognition of the value of the object / collection as a bearer of cultural documentation. Museology moved toward the systematic justification of its theoretical and methodological framework and achievement of a disciplinary independence. Therefore, special attention in the article is focused on trying of the major theoreticians of «objective» approach to develop a specific subject and methodological framework of museological research in the centre of which is a museum artefact, as a special cultural and historical phenomenon. In such context museology includes complex cultural and historical theoretical constructions in the subject of the research and approves to be an independent academic discipline. The concept of «museal» as one of the key terms in modern museological thought is analyzed. The merit of the scientific and theoretical reflection «museal» belongs the Czech museum theorist and practitioner Zbynek Stranski. At the heart of the museum phenomenon, according to the scientist, is the process of mastering reality within which the centre of gravity transferred from things per se and their utilitarian value to a memorial and cultural value of reality. The results of this process are attempts to save, despite the natural course of things, witnesses and representants of such values. An important contribution to the understanding and conceptual content of the term of «museal» also made such famous theorists of museology as Ivo Maroyevich, Frederick Vaydaher, Tomislav Shola, Peter van Mensh. Therefore, in research are emphasized scientific achievements of these scientists in the establishment of the theoretical foundations of modern museological idea and its transformation into an independent academic discipline.

Keywords: museology; museum; museality; museum object; culture; heritage

Категория «музеальности» в современном музеологическом дискурсе

В.М. БАНАХ

Национальный университет «Львовская политехника», Львов, Украина

Авторское резюме

Данная статья посвящена анализу идейных конструкций так называемого «предметного» подхода в современной музеологии. Раскрыты методологические аспекты междисциплинарного подхода в музеологии, которые основываются на использовании музейной методологии профильных дисциплин. Особое внимание в статье сосредоточено на попытках главных теоретиков «предметного» направления разработать специфические теоретико-синтетические основы музееведческих исследований, которые связаны с признанием ценности предмета / коллекции, как носителя культурной документации, особенно культурного феномена. Проанализировано понятие «музеальности» как одно из ключевых в современных музееведческих исследованиях. Весомый вклад в осмысление и концептуальное наполнение понятия «музеальности» осуществили такие известные теоретики музейного дела, как С. Странский, И. Мароевич, Ф. Вайдахер, Т. Шола, Питер ван Менш. Поэтому в исследовании расставлены акценты на научном наследии указанных ученых в деле становления теоретических основ современной музееведческой мысли и превращения ее в самостоятельную академическую дисциплину.

Ключевые слова: музеология; музей; музеальность; музейный предмет; культура; наследие

Постановка проблеми. На сьогоднішній день музеологія з одного боку пройшла свій етап становлення як самостійна наука впродовж 1960 – 70-х років, а з іншого – продовжують дискусію щодо теоретичного осмислення предмета музеології, методик, завдань, ролі й місця музеологічної науки в системі споріднених гуманітарних дисциплін. Так, на думку відомого теоретика музеології О. Спанжі, специфічність предмета науки та її структура є основною причиною того, що наука музеезнавства вже чверть століття перебуває у пошуку власної методології [6, с. 297 – 298]. Причина розбіжностей очевидно полягає у тому, що фактично під загальною назвою «музеологія» розглядаються абсолютно різні блоки проблем. Серед них як найбільш суттєві можна виділити наступні: 1) специфіка функціонування музею як науково-дослідної та освітньої установи; 2) історія музейної справи й теоретичних уявлень про функції музею (історія музейної думки); 3) методики дослідження та експонування предметів, технічні можливості; 4) методи керівництва, правові норми [2, с. 7].

Відтак багато теоретиків музейної справи наголошують на міждисциплінарних методах музеологічних студій, в процесі яких слід використовувати методологію та методику відповідних профільних дисциплін. В історичному музеезнавстві, – як зазначає Т. Юренєва, – застосовуються методи історичної науки та її допоміжних дисциплін, а також методи мистецтвознавства. У процесі досліджень музейних предметів широко використовуються методи археології, палеографії, етнографії, нумізматики, сфрагістики, літературознавства та мистецтвознавства. У процесі реставрації та консервації музейних предметів використовуються методи природничих наук, наприклад рентгенографія, спектрографія. Методи педагогіки та психології знаходять застосування при створенні експозицій та виставок, різноманітних формах

культурно-освітньої діяльності, при вивченні музейної аудиторії [11, с. 9]. Даний перелік можна розширити використанням методів дизайну при створенні комплексного образу музейної експозиції, а також методи соціології та маркетингу у контексті дослідження музейних відвідувачів та використання методології некомерційного маркетингу в справі просування музейного продукту на ринку культурних послуг.

Подібна постановка питання дозволила ще у 1950-х роках званому чеському музеологу І. Неуступному стверджувати, що музеологія в такому випадку є теорією, методологією музейної роботи, проте не наукою. Як область теорії вона володіє власною ідентичністю, але як наука – не має власного специфічного методу дослідження. І. Неуступний розділяв загальну та спеціальну музеологію. Загальна музеологія включала в себе теоретичні аспекти музейної роботи й була своєрідним синтезом спеціальних музеологій, суть яких полягала у пристосуванні до музейної діяльності профільних дисциплін (історична музеологія, природничо-наукова музеологія тощо). Методи цих профільних дисциплін ставали методами спеціальних музеологій [1, с. 71].

Метою дослідження є аналіз наукових концепцій провідних музеологів, прихильників так званого «предметного» напрямку в сучасній музеологічній науці, спрямованих на конструювання теоретико-синтетичних засад музеології як окремої академічної наукової дисципліни.

Виклад основного матеріалу. Магістральною проблемою подальшого теоретичного осмислення предметного дискурсу музеології стало намагання чітко розмежувати музеологію від профільних дисциплін, оскільки незалежний характер наукової дисципліни у багатьох моментах визначається наявністю власного предмета й методів дослідження. Важливим аспектом стали спроби осмислити

все різноманіття функцій музею через певне базове поняття. Однією із таких спроб у сучасній музеологічній думці є так званий «предметний напрям» та пов'язане із ним поняття «музеальності». У цілому так званий предметний підхід представляє собою спробу визначити специфіку музею через специфіку музейного предмету, який, як пропонується, володіє певними особливими властивостями. При цьому діяльність, пов'язана із збиранням музейних предметів, часто розглядається як властива людині апріорі [2, с. 13].

Основоположником предметного напрямку в музеології слід вважати відомого чеського музеолога Збінека Странського, який розробив оригінальну концепцію музейного предмета, яка передбачала, що об'єктом музеології є специфічне музейне ставлення людини до дійсності. Вперше його розуміння сутності музеології було представлено на міжнародному симпозіумі з музеології, що пройшов у Брно в березні 1965 р. У матеріали симпозіуму, видані Моравським музеєм, були включені дві його теоретичні роботи: про предмет музеології та її місце в системі університетської освіти. У 1972 р у світ вийшла перша монографія Странського, присвячена цим питанням «Вступ у музеологію».

Велике значення для поширення ідей Странського у світі мали матеріали курсів з теоретичної музеології, які він читав на літніх школах: вони виходили англійською та французькою мовами і містили стислий виклад основних концепцій вченого, а також його численні статті, що публікувалися в працях ІКО-ФОМ. У 2005 р вийшла найбільша його робота, монографія «Музеологія і археологія», яка підвела підсумки роздумів Странського щодо питань сутності музеології та її місця в сучасній системі наук.

Вчений у своїх теоретичних конструкціях актуалізує питання суті предмета музеології: «Розуміння музею в якості предмета музеології є перевагою емпіричного мислення в сучасній науці, а також нерозумінням історичної та соціальної обумовленості існування музеїв. Сучасний музей є лише однією із історичних форм специфічного ставлення людини до дійсності, яке привело в ході історії до тенденції збереження та показу вибраних предметів...Для даного аспекту дійсності, яка характеризується окресленим ставленням, вводиться мною поняття «музеальність». Далі З. Странський пропонує власне бачення структури музеологічної науки. На його думку, наука ділиться на наступні елементи: історичний (історія музеального ставлення до дійсності), теоретичний (теорія музеального ставлення до дійсності), яка складається з трьох сфер: селекції, тезаврування і комунікації; її прикладної, спрямованої на інституціональний аспект, методіку і техніку використання теоретичних знань. У 1979 році

вчений дав таке визначення поняття науки: «Музеологія – самостійна наукова дисципліна, яка формується, предметом пізнання якої є специфічне ставлення людини до дійсності, представлене у процесі історичного розвитку в різних формах і є вираженням і складовою частиною системи пам'яті. Йому притаманний характер суспільної науки, вона входить до сфері документальних наукових галузей та сприяє специфічним способам пізнання людини і суспільства» [5, с. 14 – 15].

Принципове новаторство ідей З. Странського полягає насамперед у тому, як він визначає предмет пізнання музеології. Пропонуючи абстрагуватися від самого музею як інституту, він, ведучи мову про пізнавальні цілі музеології, вводить такі поняття, як «музеальність» і «музеалія». В основі музейного феномена, на думку вченого, лежить процес освоєння реальності, в рамках якого центр ваги переноситься з речей як таких і їх утилітарного значення на меморіальну та культурну цінність реальності. Результати цього процесу – спроби зберегти, незважаючи на природний хід речей, свідків і репрезентантів таких цінностей. Наслідком специфіки цього процесу стає певне зміщення сенсу: реальність як така стає культурною метареальністю. В основі цього зміщення лежить поняття цінності, тому Странський пропонує таке поняття, як «музеальність», тобто меморіальна або культурна цінність (якість) того чи іншого документа [1, с. 78 – 79].

Відомий голландський музеолог Пітер ван Менш, проаналізувавши використання поняття «музеальність» у працях Странського, прийшов до висновку, що воно з часом змінювалося. У 1974 р в брошурі, присвяченій викладанню музеології в університеті ім. Яна Пуркіне, завдання музеології визначалося ним як «осягнення і визначення документів, які у всіх відносинах найкращим чином представляють певні соціальні цінності». Цю документальну цінність З. Странський і назвав музеальністю. Він пропонує наступне пояснення: «Предмет пізнавальної інтенції музеології – музеальність, розглянута в контексті соціальних функцій минулого, сьогодення і майбутнього». У статті, присвяченій формуванню колекцій, З. Странський пов'язує музеальність з автентичністю: «Під автентичністю й, відповідно, музеальністю документа ми будемо розуміти його конкретні і чуттєві властивості, його інформаційну цінність (як джерела оригінальної інформації), незалежно від його природи або характеру». У 1980 р З. Странський все ще говорить про музеальність як «специфічний аспект реальності», проте його визначення музеології змінюється: «Місія музеології – науково інтерпретувати це ставлення людини до реальності (тобто те особливе ставлення, яке виражається в схильності відбирати і зберігати автентичні виразники цінностей) і допомог-

ти розумінню музеальності в її історичному і соціальному контексті». Зі зміною поглядів на когнітивну інтенцію (предмет) музеології, змінилося і розуміння З. Странським самої музеальності. Воно еволюціонувало від ціннісної категорії до особливої ціннісної орієнтації [4, с. 68]. Концепція музеальності З. Странського знайшла своє відображення у працях І. Маросевича. Посилаючись на З. Странського, І. Маросевич вважає музеальність специфічним предметом дослідження музеології. Він пише: «Музеологія має справу із систематичним вивченням процесів отримання інформації, яка зберігається у матеріальній структурі музеалії». Вчений виділяє два типи інформації: наукову та культурну. Наукова інформація переважно пов'язана із науковими фактами, культурна – із цінністю (цінностями), які атрибууються предмету в соціальному контексті. На думку І. Маросевича, профільні дисципліни займаються науковою інформацією, а музеологію цікавить культурна інформація [4, с. 69].

Прихильником предметного підходу можна вважати знаного австрійського музеолога Фрідріха Вайдахера. На думку вченого музей як конкретна сучасна установа є лише однією динамічною формою серед багатьох можливих. Ця форма виникла за певних історичних та соціальних обставин та мала різних попередників. У майбутньому вона теж обов'язково зміниться. Відтак, – на переконання Ф. Вайдахера, – музей сам музей не може бути предметом теоретичного пізнання апіорі, а лише змістом методологічно-емпіричного спостереження в межах прикладного дослідження.

Вчений особливо наголошував, що саме лиш дослідження музею як такого та властивостей його функцій у матеріальному розумінні як установи в межах одного часового зрізу не бере до уваги того, що жоден з елементів, з яких він складається (люди, збірки, форми організації, плани, методи роботи, засоби, вимоги, мотиви, цінності та ін.), не залишається незмінним.

Оскільки жоден відрізок часу не є ідентичним з іншим, то музейні інституції різних епох та суспільних формацій суттєво різняться між собою. Тому музей не треба сприймати лише через призму сучасності. Його слід досліджувати діахронно, в його часовому розвитку. Тоді виявиться, що з феноменологічного погляду це щоразу насправді інша система, яка складається з якісно інших елементів.

У такому контексті Ф. Вайдахер підкреслює важливий момент: якщо спробуємо зрозуміти ці системи у їх часовому розвитку та порівняємо їх між собою, виявиться, що їм усім притаманне щось спільне. Власне це спільне і надає їм характерної єдності суті.

Тому предметом музеології вчений вважає той спільний мотив існування феномена музею та його попередніх форм, який він слідом за

З. Странським пропонує називати музеальністю.

Відтак, Ф. Вайдахер пропонує наступну інтерпретацію об'єкта пізнання музеології. Об'єкт пізнання музеології – це своєрідно пізнавальне і оцінювальне ставлення людини до дійсності. Це ставлення називається музеальністю. Музеальність полягає в тому, що людина вважає відібрані предмети настільки важливими свідченнями певного стану речей, що хоче зберігати їх якомога довше та поширювати знання про них у суспільстві. Це особливе ставлення людини до свого світу пов'язане з матеріальними предметами. Ми називаємо їх музеаліями. Їхні ознаки можна пізнати гносеологічно та аксіологічно у межах конкретної схеми суспільних відносин. Музеаліями загалом їх можна назвати лише у цій схемі [3, с. 32 – 33].

Подібна концепція була розроблена Марією де Лудрес Ортою, яка визначає предмет вивчення музеології як процес культурного запам'ятовування: «Музеологія – наука для вивчення колекцій, пам'яті про цінності, процесів, ідей та переконань, ритуалів і моделей поведінки, матеріальних і нематеріальних продуктів, створених суспільством та збережених в його пам'яті».

В якості альтернативи відомий польський музеолог В. Глузинський пропонує зосередити увагу на «суті музею» (так званому М-факторі), який полягає перш за все у «питанні, значення якого в системі культури репрезентують всі речі, які входять до складу музею». М-фактор відноситься до атрибуції та передачі символічних цінностей, втілених у предметах, тобто до символізації й комунікативної поведінки. Музей розглядається як система таких конкретних культурних моделей поведінки [8, с. 296].

Теоретичне осмислення та ідейне конструювання категорії «музеальності» у середовищі музеологів так званого «предметного» напрямку сприяло подальшому переходу музеології від емпірично-описового етапу (у межах методології профільних дисциплін) до етапу теоретико-синтетичного, пов'язаного із визнанням цінності предмета/колекції, як носія культурної документації особливого культурного феномена. Музеологія рушила у напрямку систематичного обґрунтування свого теоретико-методологічного каркасу і досягнення дисциплінарної незалежності [9, с. 22]. Відтак у 1982 році відомий музеолог-теоретик, директор Європейської асоціації спадщини Томислава Шола запропонував для широкої концепції музеології, яка вже не музеєцентрична, проте займається нашим ставленням до нашої спільної спадщини термін «heritology» («наука про спадщину»). Музей майбутнього, – стверджував Т. Шола, – жива, прогресуюча передова система, і їй повинна відповідати теорія, яка володіє такою ж життєвою силою, на яку мож-

на опертися при аналізі та проведенні організаційної роботи, пов'язаної із спадщиною. Це повинно бути за зразком інформаційно-управлінської науки, яка займається винятково проблемами спадщини. Можливо, їй вдасться скоординувати для вирішення спільних завдань діяльність бібліотек, музеїв, виставкових центрів, реставраційних служб, установ відповідальних за охорону пам'яток, архівів, інших організацій та засобів інформації, які мають справу із збереженням спадщини. Було б також логічним, – переконаний вчений, – об'єднати такі дисципліни, як архівна справа, бібліотекознавство, музеологія (точніше музеографія) і, в певній мірі, дослідження в галузі комунікації та інформації. Те, що сюди включені й музеї, пояснюється інформаційною функцією експонатів та комунікативною функцією самого музею [10, с. 53]. Знання теоретик музеології М. Томілов вважає музеологію культурологічною наукою, яка вивчає музейні

предмети, їх соціальні властивості і відносини, музейні процеси в їх історичній динаміці. Відповідно предметом музеології дослідник вважає «властивості музейних предметів відображати дійсність, які дають можливість досягти спадщину попередніх епох, теперішнього і майбутнього головним чином через музеї як науково-дослідні та культурно-просвітницькі установи» [7, с. 37, 40].

Висновок. Таким чином, запровадження в науковий дискурс поняття «музеальності» та подальше його теоретичне осмислення привели до включення предметного поля музеологічних досліджень в більш широкий культурологічний контекст, не обмежуючись вузькими інституціональними рамками музею як інституції, що покликана лише збирати, вивчати, зберігати та пропагувати музейні предмети, послуговуючись при цьому винятково методологією та науковим апаратом відповідних профільних дисциплін.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Ананьев В. Г. История зарубежной музеологии: Учебно-методическое пособие [Текст] / В. Г. Ананьев – СПб., 2014 – 136 с.
2. Беззубова О. В. Некоторые аспекты теоретического осмысления музея как феномена культуры [Текст] / О. В. Беззубова // Триумф музея? – СПб: «Осипов», 2005 – 458 с.
3. Вайдакер Ф. Загальна музеологія: Посібник [Текст] / Фрідріх Вайдакер – Львів: «Літопис», 2005. – 632 с.
4. Ван Менш П. Предмет музеологии [Текст] / Питер ван Менш // Вопросы музеологии – №1(9) – 2014 – С. 64 – 78.
5. Губаренко М. Я., Шляхтина Л. М. Генезис и формирование музеологии в Чехии и ее влияние на отечественную научную традицию [Текст] / М. Я. Губаренко, Л. М. Шляхтина // Вопросы музеологии – №2(12) – 2015 – С. 3 – 16.
6. Спанжа О. С. Современное теоретическое музееведение: к вопросу методологии науки [Текст] / О. С. Спанжа // Научные проблемы гуманитарных исследований. Научно-теоретический журнал. – №1 – 2010 – С. 297 – 302.
7. Томилов Н. А. Музеология как отрасль знаний: избранные лекции для студентов высших учебных заведений [Текст] / Н. А. Томилов – Омск: Изд. дом «Наука», 2012 – 100 с.
8. Усенко П. С. Музеология: наука, дисциплинарный образ или совокупность вербальных форм? [Текст] / П. С. Усенко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія історія та археологія. – Вип. 18 – 2010 – С. 292 – 299.
9. Усенко П. С. Роль та місце музеологічної дисципліни в контексті розвитку теоретичних і практичних музейних досліджень другої половини ХХ ст. [Текст] / П. С. Усенко // Грани – №7 (87) – 2012 – С. 20 – 23.
10. Шола Т. Предмет и особенности музеологии [Текст] / Томислав Шола // Museum – №153 – 1987 – С. 49 – 53.
11. Юренева Т. Ю. Музееведение: Учебник для высшей школы [Текст] / Т. Ю. Юренева – М.: Академический Проект, 2004 – 506 с.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2016

REFERENCES:

1. Anan'ev, V. G., 2014. Istorija zarubezhnoj muzeologii: Uchebno-metodicheskoe posobie [The history of foreign museology: Training Toolkit]. St. Petersburg, 136 (in Russian).
2. Bezzubova, O. V., 2005. Nekotorye aspekty teoreticheskogo osmyslenija muzeja kak fenomena kul'tury [Some aspects of the theoretical understanding of the museum as a cultural phenomenon]. Triumf muzeja? St. Petersburg, 458 (in Russian).
3. Vajdaxer, F., 2005. Zagal'na muzeologiya: Posibny`k [General museology: Guide]. Lviv, 632 (in Ukraine).
4. Van Mensh, P., 2014. Predmet muzeologii [The subject of museology]. Voprosy muzeologii 1(9), 64 – 78 (in Russian).
5. Gubarenko, M. Ja., Shljahtina L. M., 2015. Genезis i formirovanie muzeologii v Chehii i ee vlijanie na otechestvennuju nauchnuju tradiciju [The genesis and formation of museology in the Czech Republic and its influence on the domestic scientific tradition]. Voprosy muzeologii 2(12), 3 – 16 (in Russian).
6. Spanzha, O. S., 2010. Sovremennoe teoreticheskoe muzevedenie: k voprosu metodologii nauki [Modern theoretical museology: the question of the methodology of science] Nauchnye problemy gumanitarnyh issledovanij. Nauchno-teoreticheskij zhurnal 1, 297 – 302. (in Russian).

7. Tomilov, N. A., 2012. Muzeologija kak otrasl' znanij: izbrannye lekicii dlja studentov vysshih uchebnyh zavedenij [Museology as a branch of knowledge: Selected lectures for university students]. Omsk, 100 (in Russian).
8. Usenko, P. S., 2010. Muzeologija: nauka, disciplinarnyj obraz ili sovokupnost' verbal'nyh form? [Museology: Science, disciplinary image or a set of verbal forms?] Visny`k Dnipropetrovs`kogo universy`tetu. Seriya istoriya ta arxeologiya 18, 292 – 299 (in Ukraine).
9. Usenko, P. S., 2012. Rol` ta misce muzeologichnoyi dy`scy`pliny` v konteksti rozvy`tku teorety`chny`x i prakty`chny`x muzejny`x doslidzhen` drugoyi polovy`ny` XX st. [The role and place muzeolohichnoyi discipline in the context of theoretical and practical studies museum second half of the twentieth century] Grani 7 (87), 20 – 23 (in Ukraine).
10. Schola, T., 1987. Predmet i ocobennosti museologii [The object and features of museology] // Museum 153, 49 – 53. (in Russian).
11. Jurenova, T. Ju., 2004. Museewedenie: Utshebnyk dlja wycshej schkoly [Museology: A Textbook for high school]. Moscow, 506 (in Russian).

***Банакх Василь Михайлович** – кандидат історичних наук, асистент
Національний університет «Львівська політехніка»
Адреса: 79013, Львів, вул. С.Бандери, 12*

***Banach Vasil M.** – PhD in historical science, assistant
Lviv polytechnic national university
Address: 12, S.Bandera Str., Lviv, 79013, Ukraine
E-mail: vasyil-banakh@meta.ua*

***Банакх Василий Михайлович** – кандидат исторических наук, ассистент
Национальный университет «Львовская политехника»
Адресс: 79013, Львов, ул. С.Бандеры, 12*